

СТАН ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ У ПОРІВНЯННІ З ДОСВІДОМ РОЗВИНУТИХ КРАЇН

НАБОК Є. В.

УДК 657.42

Набок Є. В. Стан основних засобів вітчизняних підприємств у порівнянні з досвідом розвинутих країн

Досліджено стан основних засобів вітчизняних підприємств у порівнянні з досвідом розвинутих країн. Проведено аналіз: динаміки вартості основних засобів за видами економічної діяльності, рівня зносу основних засобів, динаміки інвестицій в основний капітал. Визначено рівень забезпеченості вітчизняних підприємств основними засобами. Наведено основні причини відставання фондоозброєності України від показників розвинутих країн. Розглянуто перспективи активізації інвестицій в основний капітал. Зроблено висновки про стан основних засобів вітчизняних підприємств та визначено перспективи подальших досліджень.

Ключові слова: основні засоби, фондоозброєність, інвестиції, основний капітал.

Рис.: 2. **Табл.:** 4. **Бібл.:** 14.

Набок Євгенія Валеріївна – аспірантка, Кременчуцький національний університет ім. М. Остроградського (вул. Першотравнева, 20, Кременчук, 39600, Україна)

E-mail: evgenia.nabok@yandex.ua

УДК 657.42

Набок Е. В. Состояние основных средств отечественных предприятий в сравнении с опытом развитых стран

Исследовано состояние основных средств отечественных предприятий в сравнении с опытом развитых стран. Проведен анализ: динамики стоимости основных средств за видами экономической деятельности, уровня роста основных средств, динамики инвестиций в основной капитал. Определен уровень обеспечения отечественных предприятий основными средствами. Указаны основные причины отставания фондообеспеченности Украины от показателей развитых стран. Рассмотрены перспективы активизации инвестиций в основной капитал. Сделаны выводы о состоянии основных средств отечественных предприятий и определены перспективы дальнейших исследований.

Ключевые слова: основные средства, фондообеспеченность, инвестиции, основной капитал.

Рис.: 2. **Табл.:** 4. **Библ.:** 14.

Набок Евгения Валериевна – аспирант, Кременчугский национальный университет им. М. Остроградского (ул. Первомайская, 20, Кременчуг, 39600, Украина)

E-mail: evgenia.nabok@yandex.ua

UDC 657.42

Nabok I. V. State of Fixed Assets of Domestic Enterprises Compared to Experience of Developed Countries

The article studies the state of fixed assets of domestic enterprises compared to experience of developed countries. It analyses: dynamics of the cost of fixed assets by types of economic activity, the level of growth of fixed assets, and dynamics of investments into the fixed capital. It identifies the level of provision of domestic enterprises with fixed assets. It states main reasons of lagging of the capital-labour ration of Ukraine compared to developed countries. It considers prospects of activation of investments into the fixed capital. It makes conclusions on the state of fixed assets of domestic enterprises and identifies prospects of further studies.

Key words: fixed assets, capital-labour ratio, investments, fixed capital.

Pic.: 2. **Tabl.:** 4. **Bibl.:** 14.

Nabok Ievgeniia V.– Postgraduate Student, Kremenchuk Mykhailo Ostrohradskyi National University (vul. Pershotravneva, 20, Kremenchuk, 39600, Ukraine)

E-mail: evgenia.nabok@yandex.ua

Основні засоби складають головну частину активів підприємств, стан і ефективне використання яких є важливою умовою успішної діяльності. Ринкова економіка стимулює підприємства до впровадження нової техніки та технологій, розширює можливості щодо використання нових фінансових інструментів та механізмів, проте на практиці виникає проблема щодо реальності їх застосування. Перш за все це обумовлено повною відсутністю або нестачею власних обігових коштів, низькою ліквідністю активів, застарілою матеріально-технічною базою та ін. Саме тому актуальним є дослідження стану і забезпеченості основних засобів вітчизняних підприємств у порівнянні з досвідом розвинутих країн.

Дослідження стану основних засобів на підприємствах зробили провідні вчені-економісти, зокрема М. Т. Білуха [5], Ф. Ф. Бутинець [6], С. Ф. Голов [7], О. В. Кленін [8], Ю. А. Кузьмінський [9], В. Ф. Палій [10], Я. В. Соколов [11] та інші. Проте, незважаючи на численні наукові розробки, аналіз стану основних засобів є актуальним і потребує подальшого дослідження.

Метою статті є дослідити стан основних засобів вітчизняних підприємств у порівнянні з досвідом розвинутих країн.

Виробничо-господарська діяльність та фінансовий стан підприємства залежать від забезпеченості основними засобами та їх використанням. Відповідно до ЗУ «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.99 р. № 996-XIV основні засоби – це матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій та очікуваний термін корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік) [1].

Для забезпечення відтворення основних засобів важливе значення має вивчення їхнього стану. Проведемо дослідження стану основних засобів у національному господарстві у розрізі:

1) аналізу динаміки вартості основних засобів за видами економічної діяльності;

- 2) аналізу рівня зносу основних засобів;
- 3) аналізу динаміки інвестицій в основний капітал;
- 4) визначення перспектив активізації інвестицій в основний капітал.

Розглянемо стан основних засобів в Україні за 2000, 2005 та 2010 рр. у порівнянні з іншими країнами (табл. 1).

Основні засоби в Україні за вартісним показником у 2010 р. збільшились в 8 разів, порівняно з 2000 р. Проте загальна вартість основних засобів в Україні значно менша, ніж у розвинутих країнах. Наприклад, в 2010 р. основні засоби України склали лише 8188 млн.\$, для порівняння в США – 449777 млрд.\$, Але ці дані не в повній мірі відображають реальний стан речей, вони не показують рівень забезпеченості основними засобами.

Одним із основних показників забезпеченості основних засобів є фондоозброєність, що свідчить, яка вартість основних виробничих засобів припадає на одного працівника основної діяльності. Фондоозброєність в Україні у 2010 р. значно менша, ніж у США (на 23,76

тис. \$ США/1 пр.). Також зазначимо, що в Україні забезпеченість основними засобами менша, ніж в Росії та Польщі на 0,46 тис. \$ США/1 пр. та 2,97 тис. \$ США/1 пр. відповідно (табл. 2).

Основними причинами відставання фондоозброєності України є високий ступінь морального зносу основних засобів, недостатні темпи їх оновлення та низька інвестиційна активність. Так, за останні 10 років знос основних засобів збільшився майже в 2 рази. Якщо порівняти з іншими країнами, наприклад, Росією, то знос основних засобів у 2010 р. в Україні на 27,0% більше. І за останні 10 років в Росії даний показник збільшився лише на 7,8%, а не на 27,6%, як в Україні. Низькі обсяги ліквідації застарілих основних засобів впливають на їх структуру. Зазначимо, що в Україні за 10 років відбулися значні зміни в структурі вартості основних засобів (рис. 1).

Найбільшу частку в 2000 р. займала промисловість (34,4%). У 2010 р. перше місце посідала діяльність транспорту та зв'язку (57,4%), а промисловість складала лише 16,6%, тоді як в промислово розвинутих країнах вона складає понад 30% [12].

Таблиця 1

Стан основних засобів в Україні у порівнянні з іншими країнами, за 2000, 2005 та 2010 рр.

Показник	Рік		
	2000	2005	2010
Вартість основних засобів:			
Україна, у фактичних цінах, млн грн	828822	1276201	6648861
Україна, у фактичних цінах, млн \$	1021	1572	8188
США, у фактичних цінах, млрд \$	-	385119	449777
Темпи зростання вартості основних засобів, у % до попереднього року:			
Україна	-	103,8	102,3
США	-	110,1	101,8
Росія	100,5	101,9	103,2
Ступінь зносу основних засобів, у % до попереднього року:			
Україна	43,7	49,0	74,9
Росія	39,3	45,2	47,1
Інвестиції в основний капітал:			
Україна, млн грн	23629	93096	150667
США, млрд \$	-	25143	22985
Частка інвестицій в основний капітал у ВВП, %:			
Україна	20,0	22,1	18,4
США	20,6	19,9	14,8
Росія	18,9	20,0	22,8
Китай	35,3	41,6	48,1
Японія	25,1	22,5	19,8
Темпи росту інвестицій, у % до попереднього року:			
Україна	114,4	101,9	99,4
США	107,8	109,5	109,2
Росія	117,4	110,9	106,0
Китай	105,8	113,6	118,8
Японія	108,4	98,0	109,6

* Побудовано автором на основі даних [2 – 4, 12].

Фондоозброєність станом на 2010 р.

Країна	Фондоозброєність, тис. \$ США/1 пр., $\Phi_{\text{озбр}}$	Формула розрахунку	Робоча сила (осіб), W	Безробітних (%), R	Частка зайнятих у промисловості (%), ЧП	Вартість основних засобів у національній валюті	Курс валюти на 10.04. 2013	Вартість основних засобів (UAN), O3
Україна	1,02	$\Phi_{\text{озбр}} = O3 / (W - W * R) * ЧП$	21110000	3,5	32,0	6648861 UAN	-	6648861
США	24,78	$\Phi_{\text{озбр}} = O3 / (W - W * R) * ЧП$	147400000	5,5	22,7	449777 USD	1 USD = 8,12 UAN	3652189240
Росія	1,66		71830000	8,3	22,7	93185612 RUB	10 RUB = 2,66 UAN	24787372,26
Польща	3,99		17020000	19,5	29,0	6889750 PLN	1 PLN = 2,30 UAN	15846425

* Побудовано автором на основі даних [2 – 4, 12 – 14].

Рис. 1. Структура вартості основних засобів в розрізі окремих видів економічної діяльності в Україні у 2000, 2005, 2010 рр. (%)

* Джерело: Державна служба статистики України [2].

Середній термін використання будинків в організаціях виробництва в Україні на кінець 2010 р. складала 26 років, споруд – 21 рік, машин і обладнання – 14 років, транспортних засобів – 9 років. Частка будинків і споруд, яким більше 30 років, складала відповідно 35% і 24%; доля машин, обладнання і транспортних засобів, яким більше 20 років – відповідно 16% і 4% [2].

Отже, недостатні темпи оновлення основних засобів стримують процес модернізації економіки. Враховуючи високий рівень морального і фізичного зносу обладнання вітчизняних підприємств, як ніколи постає проблема найбільш раціонального та ефективного використання їх основних засобів.

Досвід розвинутих країн показує, що постійні відтворювальні процеси у будь-якій національній економі-

ці стають можливими, коли забезпечується належний рівень інвестування основного капіталу. Тобто інвестиції є джерелом ефективного розширеного оновлення основних засобів і переходу виробництва на рівень високотехнологічного розвитку. Інвестиції в основний капітал у промислово розвинутих країнах складають понад 20% від ВВП (див. табл. 1). В Україні частка інвестицій у ВВП на 2010 р. складала 18,4%. Хоча показник інвестицій в Україні майже такий, як у розвинутих країнах, проте фондоозброєність свідчить про низьку забезпеченість основними засобами вітчизняних підприємств. А отже, збільшення обсягів та удосконалення структури інвестицій в основний капітал є основним із найважливіших завдань економічної політики.

На основі економіко-математичної моделі можна зробити прогноз показників вартості інвестицій в основний капітал України на 2013 – 2020 рр. Даний прогноз не можна вважати абсолютним і достовірним, адже на інвестиційну діяльність впливають не тільки темпи зростання, але й інші чинники, поведінку яких не можна вирахувати математичним способом. Проте дана модель прогнозу дає можливість побачити приблизну вартість інвестицій та ВВП в майбутньому. За похідні данні дослідження у модель покладено показники динаміки вартості інвестицій в основний капітал України за 2003 – 2011 рр. [2]. Розрахунки темпів змін отримано, використовуючи поліном Ньютона. Рівняння лінії тренду для прогнозу вартості інвестицій в основний капітал має вигляд: $y = 18042x + 51814$ та для прогнозу ВВП: $y = 128317x + 87844$ (табл. 3).

Отже, у 2020 р. вартість інвестицій та ВВП може збільшитись в 2 рази, порівняно з 2011 р. та частка інвестицій в ВВП буде складати 15,7%. А якщо середньо-

річні темпи росту інвестицій в Україні будуть складати 23,0%, як, наприклад, в Китаї, то у 2020 р. їх вартість збільшиться в 5 разів, порівняно з 2011 р.

Розраховані дані прогнозів на 2013 – 2020 рр. занесені до табл. 3 та побудовані на рис. 2.

Як бачимо, якщо порівнювати з досвідом розвинутих країн, то необхідні набагато вищі показники динаміки інвестицій. Також зазначимо, що зростання прогнозної вартості інвестицій відбувається все меншими темпами (табл. 4).

На основі прогнозу динаміки інвестицій можна побачити можливості розвитку таких сценаріїв: оптимістичний (при темпах зростання інвестицій понад 30%), реальний (від 15% до 30%) і песимістичний (менше 15%). Отже, результати прогнозу інвестицій в основний капітал в Україні на 2013 – 2020 рр. відповідають песимістичному сценарію. Майбутній (прогнозний) обсяг вкладень не забезпечує передумов економічного зростання і повноцінного відтворення наявного стану.

Таблиця 3

Прогноз інвестицій в основний капітал та ВВП в Україні на 2013-2020 рр.

Показник	Рік							
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Вартість інвестицій в основний капітал, млн грн	232234	250276	268318	286360	304402	322444	340486	358528
ВВП	1499331	1627648	1755965	1884282	2012599	2140916	2269233	2397550
Вартість інвестицій в основний капітал, млн грн (при темпах зростання 23,0%)	316393	389163	478671	588765	724181	890742	1095613	1347604

* Розраховано автором.

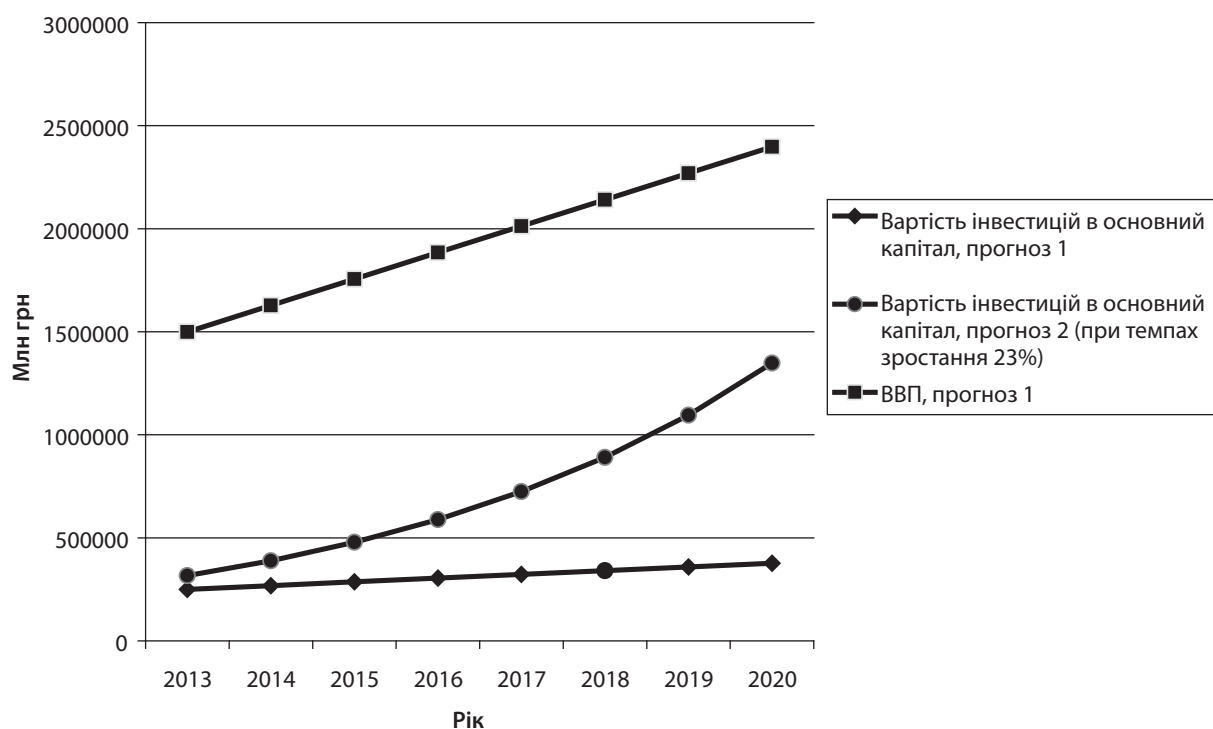

Рис. 2. Прогнозна вартість основних засобів і ВВП України на 2013 – 2020 рр.

* Побудовано авторами.

Результати прогнозу інвестицій в основний капітал в Україні на 2013 – 2020 рр.

Сценарій	Рік							
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Оптимістичний								
Реальний								
Песимістичний	7,8	7,2	6,7	6,3	5,9	5,6	5,3	5,0

* Побудовано автором.

ВИСНОВКИ

Таким чином, аналіз сучасного стану основних засобів в Україні свідчить про високий ступінь їх фізичного та морального зносу. Подолати «технічне» старіння основних засобів можна за допомогою значних інвестицій. Аналіз перспектив інвестиційної діяльності в Україні показує, що на 2013 – 2020 рр. потреби країни в них ще недостатньою мірою задоволені.

Необхідно створити умови для покращення інвестиційної привабливості України. А отже, розробити стійку інвестиційну політику, спрямовану на формування ефективного механізму, який забезпечував би інвестиційну привабливість в економіці. Розвиток вітчизняного машинобудування сприятиме підвищенню вартості основних засобів та забезпеченню економічного зростання України загалом. Перспективами подальшого дослідження є аналіз сучасного стану, умов функціонування та особливостей подальшого розвитку машинобудування вітчизняних підприємств. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» від 16 липня 1999 р. № 996-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua
2. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua
3. Федеральная служба государственной статистики [Электронный ресурс]. – Режим доступу : <http://www.gks.ru>
4. U.S. Department of Commerce [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bea.gov>
5. Білуха М. Т. Основи наукових досліджень : підручник для студентів / М. Т. Білуха. – К. : Вища школа, 1997 р. – 410 с.
6. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський фінансовий облік / Ф. Ф. Бутинець. – Житомир : Рута, 2001 р. – 365 с.
7. Голов С. Ф. Бухгалтерський облік та фінансова звітність за міжнародними стандартами: приклади та коментарі : практич. Посібник / С. Ф. Голов. – К. : Лібра, 2004 р. – 397 с.
8. Кленін О. В. Ефективність відтворення основного капіталу підприємств : монографія / О. В. Кленін / НАН України. Ін-т економіки промисловості. – Донецьк, 2006. – 196 с.
9. Кузьмінський, Ю. А. Організація бухгалтерського обліку, економічного контролю і аналізу [Текст] / Ю. А. Кузьмінський, В. В. Сопко, В. П. Завгородній. – К. : Вища школа, 2001. – 175 с.
10. Палий В. Ф. Международные стандарты учета и финансовой отчетности / В. Ф. Палий. – М. : ИНФРА-М, 2007. – 430 с.

11. Соколов Я. В. История развития бухгалтерского учета. – М. : Финансы и статистика, 1985. – 367 с.

12. Все страны мира [Электронный ресурс] – Режим доступа : <http://stranymira.com/na/1176-promyshlennost-ssha.html>

13. Курс валют [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://valuta.ucoz.ua>

14. CIA World fact book [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.cia.gov/index.html>

Науковий керівник: Касич А. О. – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри «Облік, аналіз і аудит», КрНУ імені Михайла Остроградського

REFEREBCES

Bilukha, M. T. *Osnovy naukovykh doslidzhen* [Basic scientific research]. Kyiv: Vyshcha shkola, 1997 p.

Butynets, F. F. *Bukhhalterskyi finansovyi oblik* [Accounting Financial Accounting]. Zhytomyr: Ruta, 2001.

CIA World fact book. <https://www.cia.gov/index.html>.

Derzhavnyi komitet statystyky Ukrainy. www.ukrstat.gov.ua

“Federalnaia sluzhba gosudarstvennoy statistiki” [Federal State Statistics Service]. <http://www.gks.ru>

Holov, S. F. *Bukhhalterskyi oblik ta finansova zvitnist za mizhnarodnyimi standartamy: pryklady ta komentari* [Accounting and financial reporting according to international standards: Examples and comments]. Kyiv: Libra, 2004.

Klenin, O. V. *Efektivnist vidtvorennia osnovnoho kapitalu pidpriemstv* [Efficiency of reproduction of capital companies]. Donetsk, 2006.

Kuzminskyi, Yu. A., Sopko, V. V., and Zavorodnii, V. P. *Orhanizatsiia bukhhalterskoho obliku, ekonomichnoho kontroliu i analizu* [Accounting organization, economic control and analysis]. Kyiv: Vyshcha shkola, 2001.

“Kurs valiut” [Exchange rate]. <http://valuta.ucoz.ua>

[Legal Act of Ukraine] (1999). www.rada.gov.ua

Paliy, V. F. *Mezhdunarodnye standarty ucheta i finansovoy otchetnosti* [International standards of accounting and financial reporting]. Moscow: INFRA-M, 2007.

Sokolov, Ya. V. *Istoriia razvitiia bukhhalterskogo ucheta* [The history of accounting]. Moscow: Finansy i statistika, 1985.

U.S. Department of Commerce. <http://www.bea.gov>

“Vse strany mira” [All countries of the world]. <http://stranymira.com/na/1176-promyshlennost-ssha.html>